

Projekt: *Czytanie ma moc!*

Warsztaty słowa

Scenariusz dla nauczyciela

1. Baza edukacyjna: książka D. Majkowska-Szajer, *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur* /Wydawnictwo Znak emotikon/.
2. Odbiorcy: uczniowie klasy I szkoły podstawowej.
3. Cele ogólne:
 - Rozbudzenie w uczniach pasji czytelniczej.
 - Rozwijanie świadomego odbiorcy literatury i kultury.
 - Wzbogacanie słownictwa.
 - Rozwijanie wiedzy na temat zawodów rękodzielniczych.
 - Rozwijanie wrażliwości estetycznej poprzez świadome działania twórcze.
4. Cele szczegółowe:
 - Uczeń **potrafi** wymienić różne zawody.
 - Uczeń **rozumie** pojęcie rękodzieła.
 - Uczeń **wyszukuje/umieszcza** wyrazy w diagramie literowym.
 - Uczeń **tworzy** prostą instrukcję.
 - Uczeń **projektuje** wzór dywanu.
 - Uczeń **tworzy** wyrób rękodzielniczy.
5. Metody i formy pracy:
 - Pogadanka.
 - Rozmowa – elementy dyskusji.
 - Praca z książką.
 - Elementy dramy.
 - Działania twórcze.
6. Pomoce dydaktyczne:
 - Diagram literowy.
 - Fragment książki *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur* – rozdziały: *Siwaki* oraz *Tkaniny dwuosnowowe*.
 - Egzemplarz książki *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur*.
 - Kartka z bloku technicznego, kolorowe prześwitujące bibułki lub papier kolorowy, nożyczki, klej.
 - Film z wydawnictwa.
 - Materiały do warsztatów rękodzieła.

7. Przebieg:

Lekcja I. Temat – Ręce, które wiele potrafią /2 jednostki lekcyjne – 90 min./

Wprowadzenie

We wstępnej części lekcji witamy uczniów i zapowiadamy kolejny warsztat czytelnicy z serii: *Czytanie ma moc*. Nawiązujemy do tematyki całego cyklu, czyli do znaczenia i roli słów w naszym życiu. Dziś w naszych rozmowach będziemy krążyć wokół zawodów i profesji, które związane są z rękodziełem. Pytamy uczniów, czy pamiętają zajęcia z książką ***Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur*** oraz o to, gdzie bohaterowie byli i co widzieli. Wprowadzamy następująco:

- Kochani, witajcie. Z wielką radością i przyjemnością otwieram kolejne spotkanie z serii: *Czytanie ma moc*. Tym bardziej, że powrócimy dziś do znakomitej książki *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur*. Czy pamiętacie przygody naszych bohaterów? Gdzie byli? Co widzieli? Podróżowali po różnych częściach Polski i poznawali niezwykle lokalne obyczaje. Dziś znów zabiorą nas do interesujących miejsc i ludzi, których ręce wiele potrafią. Ponieważ zwykle na warsztatach odkrywamy nowe słowa, przygotowałam dla Was wyrazy związane z zawodami. Zaczynamy.

Katalog zawodów

W zadaniu wstępnym pytamy uczniów, co to jest zawód. Następnie prosimy, aby wymienili zawody, które znają i wyjaśnili, co jest ich istotą. Odpowiedzi zapisujemy, zapewne pojawią się wśród nich i takie:

- Lekarz – ktoś, kto leczy ludzi.
- Informatyk – ktoś, kto zna się na komputerach.
- Prawnik – ktoś, kto zna prawo i pracuje w sądzie.
- Nauczyciel – ktoś, kto uczy.

Oto propozycja wstępu do ćwiczenia:

- Moi Drodzy, czy wiecie, co to jest zawód? To zadania, czynności, praca, którą podejmują ludzie na rzecz innych osób. Do wykonywania zawodu potrzebne są określone umiejętności i wiedza. Zdobywamy je w czasie nauki w szkole, ale również dzięki praktyce. Jakie znacie zawody? Pomyślcie o tych, które wykonują Wasi rodzice, dziadkowie i inni dorośli. Podając przykład, powiedźcie proszę, na czym dany zawód polega. /Uczniowie wymieniają przykłady profesji, my zapisujemy je po jednej stronie tablicy/.

Następnie wymieniamy nazwy dawnych zawodów /niektóre wciąż istnieją/ i pytamy uczniów, czy wiedzą, czym te osoby się zajmowały i co produkowały. Zapisujemy je po drugiej stronie tablicy. Uczniowie zgadują, wnioskując z tajemniczych nazw. Następnie zapisują nazwy w zeszytach i dorysowują do nich wytwarzane obiekty. Ćwiczenie przeprowadzamy w następujący sposób:

- A teraz podniosę stopień trudności. Mam w głowie kilka nazw dawnych zawodów, część z nich jeszcze istnieje, ale chyba nie są już tak popularne. W wielu przypadkach trudną pracę tych ludzi zastąpiły maszyny. Zapiszę po drugiej stronie tablicy nazwy tych zawodów, a Waszym zadaniem będzie zgadnąć, czym zajmowali się ci ludzie i co wytwarzali. Gotowi? A zatem garść zagadek.
 - Bednarz – drewniane przedmioty: beczka, maselnica, konewka, wiaderko.
 - Zdun – piec.
 - Rymarz – uprząże konne, siodła, skórzane pasy.
 - Stolarz – stół, krzesło, szafa.
 - Kołodziej – koła, powozy, sanie.
 - Ludwisarz – odlewanie z brązu czy miedzi dzwonów, klamek, lichtarzy.
- A teraz wybierzcie po trzy nazwy dawnych profesji, które najbardziej Wam się spodobały i uważnie zapiszcie je w zeszycie. Następnie obok narysujecie obiekty, które przedstawiciele tych zawodów wytwarzali. Dzięki temu, łatwiej je zapamiętacie. /Uczniowie zapisują i rysują/.

Literowy diagram

W celu rozszerzenia katalogu nazw zawodów prosimy uczniów, aby w literowym diagramie odszukali kolejne nazwy i je wykreślili. W kwadratowym diagramie literowym ukryte są nazwy znanych dzieciom zawodów: **piekarz, krawiec, kierowca, szewc, mechanik**. W tym zadaniu opcjonalnie dzieci mogą stworzyć własny diagram literowy i ukryć w nim podane nazwy zawodów. Oto wstęp do zadania:

- Teraz pobawimy się słowami. Potrzebuję Waszych zawsze czujnych oczu. Mam dla Was kartę z diagramem literowym. Wśród wielu liter ukryły się nazwy zawodów. Jest ich pięć. Odszukajcie je, proszę, w układzie pionowym, poziomym lub skośnym. Powodzenia. /Uczniowie pracują z diagramem/.

Sztuka rękodzieła

Zanim zapoznamy uczniów z wybranymi fragmentami książki, pytamy ich, co łączy takie zawody jak: bednarz, zdun, krawiec oraz wprowadzamy pojęcie rękodzieła. Możemy skorzystać z następującej instrukcji:

- Wróćmy na chwilę raz jeszcze do zawodów takich jak: bednarz, zdun czy krawiec. Wiecie już, czym się zajmowali. Jak sądzą, co mają ze sobą wspólnego?

Były to zawody wytwórcze. Dzięki wyjątkowym umiejętnościom i dużemu doświadczeniu przedstawiciele tych profesji wytwarzali przedmioty codziennego użytku – niezbędne człowiekowi. Taką sztukę nazywamy rękodziełem.

Siwaki

W tym miejscu warsztatu czytamy uczniom rozdział *Siwaki* i krótko omawiamy usłyszaną treść. Na przykład w oparciu o taki schemat:

- Dobrze, Kochani. Wiemy już całkiem sporo o dawnych zawodach i pracy wytwórczej człowieka. Usiądźcie wygodnie. Bolek i Lolek zabiorą nas do niezwykłego warsztatu. Posłuchajcie. /Czytamy rozdział *Siwaki*/.
- Jaki zawód reprezentuje pan Jan? Jest garncarzem. Co wytwarza? Gliniane garnki, wazon, dzbany. Jakimi umiejętnościami musi się wykazać? Precyzją, dokładnością, poczuciem piękna. Jego palce i dłonie są niezwykle czułe i delikatne. Co to są siwaki? To naczynia powstałe z podlaskiej gliny po wypaleniu w piecu. Mają specjalny grafitowy kolor. To zawód wytwórczy wciąż bardzo potrzebny. Kto z nas nie chciałby napić się pysznej herbaty z takiej filiżanki lub wstawić bukietu tulipanów do takiego wazonu.

Następnie na podstawie tekstu tworzymy z uczniami krótką instrukcję powstania siwaków. Wcześniej wyjaśniamy, czym jest instrukcja.

- Mam jeszcze jeden praktyczny pomysł. Na wypadek gdyby ktoś z Was zechciał zostać garncarzem. Chyba nie jest to aż takie nierealne. W sklepach plastycznych można kupić glinę. Stwórzmy prostą instrukcję powstania siwaków. Czy wiecie, co to jest instrukcja? To taki zbiór zasad postępowania w danej dziedzinie lub kolejne działania, które musimy podjąć, aby wykonać określone zadanie. A więc, pomóżcie mi. Jakie czynności kolejno wykonuje garncarz? Zapiszę je na tablicy, a Wy przepisze je do zeszytów.
 - Krok 1 – Ulep naczynie z gliny.
 - Krok 2 – Wygładź naczynie krzemieniem.
 - Krok 3 – Wstaw garnek do pieca na 24 godziny.
 - Krok 4 – Wystudź naczynie.

Tkaniny dwuosnowowe

Czytamy uczniom drugi wybrany fragment i omawiamy np. w taki sposób, jak zamieszczony poniżej:

- Opuszczamy warsztat pana Jana, aby poznać kolejną pracownię rękodzieła. Zapraszam Was. /Czytamy uczniom wskazany rozdział/.
- Jaką profesją zajmuje się pani Danuta? Jest tkaczką, to osoba, która ręcznie wyplata dywany, kilimy, bieżniki. Na czym polega tkanie? Trzeba odpowiednio dobrane kolorystycznie i pod względem grubości nici przeplatać ręcznie w taki sposób, aby stworzyły przygotowany wcześniej wzór. Co jest ważne w takiej pracy? Jakimi umiejętnościami trzeba się wykazać? Przede wszystkim trzeba być bardzo cierpliwym. Tkanie dużego kilimu zajmuje wiele godzin. Potrzebna jest uwaga i skupienie, aby nie pomylić kolejności i układu nici, bo wtedy wzór nie wyjdzie dobrze. Poza tym, tkacz jest prawdziwym artystą, musi mieć niezwykłą wyobraźnię, aby wielokolorowe nici zmienić w prawdziwy obraz. Potrzeba również ogromnej zręczności palców i silnych pleców, szyi oraz ramion. Ponieważ ciało tkacza pozostaje nieruchome przez wiele godzin. Dlaczego projekt do takiego dywanu powstaje wcześniej i ma tak ogromne znaczenie? W trakcie tkania artysta wiele razy zmienia kolory i układ nici, dlatego nie może tracić z oczu wzoru. Analizuje uważnie każdy rząd osobno i dzięki temu ma pewność, że projekt się uda. Praca tkacza jest trudna, czasochłonna i wymaga ogromnej precyzji, dlatego ręcznie tkane dywany i kilimy są bardzo drogie. Mam nadzieję, że po tej podróży docenicie panią Danutę i innych tkaczy również.

Następnie proponujemy dzieciom pracę plastyczną pod tytułem: *Tkanina jak opowieść*. Będzie to **projektowanie własnego dywanu** przy użyciu papieru kolorowego lub cienkiej przezroczystej kolorowej bibułki. Wprowadzamy ćwiczenie tak:

- Chciałabym, abyście poczuli, jak wielkim wyzwaniem jest zaprojektowanie wzoru do takiego kilimu. Im wzór bardziej złożony, tym praca tkacza bardziej skomplikowana i wymagająca. Pani Danuta wyczarowała las, ludzi, konie i dzikie zwierzęta. A Wy? Na co mielibyście ochotę? Zaprojektujcie własny dywan. Macie tutaj białe kartki z bloku, stwórzcie wzór tkaniny, która będzie opowieścią. Użyjcie papieru kolorowego lub przezroczystej bibułki. Powodzenia. /Uczniowie pracują/.

Zadanie domowe – szyld

Zadanie będzie polegało na zaprojektowaniu i przygotowaniu szyldu, jaki mógłby zawisnąć nad drzwiami pracowni jednego z dawnych mistrzów rękodzieła. To zadanie można zróżnicować na wariant prostszy /projekt z nazwą, nazwiskiem i godzinami

otwarcia pracowni/ i na wariant bardziej zaawansowany /dodajemy adres i reklamę/. Zadanie ma aspekt wielofunkcyjny, łączy w sobie różne umiejętności. Musimy mieć pewność, że uczniowie wiedzą, według jakich zasad zapisać imię i nazwisko, adres i godziny otwarcia. Wzór zapisu umieszczamy na tablicy i prosimy uczniów o przepisanie do zeszytu. Oto komentarz inicjujący:

- Kochani, dużo czasu poświęciliśmy na tych warsztatach dawnym zawodom. Czy wiecie, że wiele lat temu, gdy nie było radia, telewizji, internetu, a nawet czasopism, źródłem wielu ważnych informacji były szyldy, czyli tablice informacyjne, które znajdowały się na budynkach? Chciałabym, abyście podążyli śladami Bolka i Lolka i wykonali podróż do dawnych czasów. Przygotujcie szyld, który mógłby zawisnąć nad drzwiami pracowni jednego z dawnych mistrzów rękodzieła. Wybierzcie sobie jeden zawód, który Was zainspirował. Na szyldzie, wykonanym dowolną techniką, powinny się znaleźć następujące elementy:
 - Nazwa zakładu np. *Złota podkówka – pracownia kowalska*.
 - Informacje takie jak: *adres, godziny otwarcia zakładu, nazwisko mistrza* np. Jan Młot, ul. Złota 5, otwarta w godzinach: 10.00 – 17.00.
 - Krótka reklama, która przyciągnie klientów, np. *Podkówka jak nówka!*

Lekcja II – Temat: Uczymy się od mistrzów. /Jedna jednostka lekcyjna – 45 min./

Zadania proponowane w tej części warsztatów mogą być bardziej angażujące i zająć więcej niż 45 minut. Dlatego traktujemy je opcjonalnie, indywidualizujemy lub przeznaczamy na ich zrealizowanie więcej czasu.

Wprowadzenie

Witamy uczestników warsztatów, nawiązujemy do poprzedniej lekcji i kontynuujemy temat. Pytamy uczniów o szyldy i zapraszamy do prezentacji. Warsztaty inicjujemy w taki oto sposób:

- Witam Was, Kochani, serdecznie. Jak Wasze samopoczucie? Dziś znowu chciałabym Was zabrać do świata, w którym człowiek wytwarza za pomocą swoich własnych rąk rzeczy potrzebne innym. To piękne i pożyteczne działanie. Ludzie czują się ważni, spełnieni, mają dzięki temu pracę i są doceniani. Jak Wasze szyldy? Czy powstały? Zapraszam do prezentacji. /Prace uczniowskie eksponujemy za pomocą magnesów na tablicy, szpilek na gazetce lub sznureczkowych uchwytów na haczykach na ubrania. Następnie proponujemy spacer po krainie, w której człowiekowi jest potrzebny, a nawet niezbędny/.

Wspólne pieczenie chleba

W tym ćwiczeniu proponujemy ochotnikowi rolę „piekarza”. Jego zadaniem będzie odtworzyć wiernie proces pieczenia chleba za pomocą pantomimicznych gestów. Kolejne kroki w instrukcji będą mu podawać uczniowie. Zadanie poprzedzamy rozmową na ten temat. Wstęp mógłby brzmieć tak:

- Ostatnio wiele rozmawialiśmy o ludziach, którzy tworzą rzeczy niezbędne w codziennym życiu. Dlatego tak bardzo doceniamy ich pracę. Jednym z takich zawodów, który chyba nigdy nie przestanie być potrzebny, jest piekarz. Któż z nas nie uwielbia zapachu ciepłutkiego, świeżo upieczonego chleba czy bułek. Ale czy Wy wiecie, jak powstaje chleb? I co jest potrzebne do jego wykonania?

Najpierw bierzemy mąkę i dodajemy do niej zakwas /przygotowany wcześniej lub kupiony zaczyn, który sprawi, że nasze ciasto na chleb popracuje i wyrośnie/. Dolewamy odrobinę ciepłej wystudzonej wody i dodajemy sól. Następnie mieszamy rękami wszystkie składniki i wyrabiamy jednolite ciasto. Potem przykrywamy je szczelnie i odkładamy do ciepłego miejsca, nawet na kilka godzin, aby dobrze wyrosło. Może to być sąsiedztwo kaloryfera, kominka lub przytulna spiżarnia. Moja babcia wkładała ciasto na chleb pod grubą kołdrę wypchaną prawdziwym pierzem zwaną pierzyną. Kiedy ciasto wyrośnie, przekładamy je do formy i wstawiamy do pieca z bardzo wysoką temperaturą, którą stopniowo zmniejszamy. I gotowe. Zobaczmy, czy zapamiętaliście przepis na chleb. Poproszę ochotnika, który będzie pełnił rolę piekarza. Jego zadaniem będzie odtworzenie za pomocą pantomimy, czyli gestów i ruchów, czynności przygotowania chleba. A Wy, kolejno, będziecie go prowadzić, podając mu kroki instrukcji. Uwaga, piekarz wykonuje tylko te czynności, które podają mu kolejni uczestnicy gry. Zaczynamy.

Tworzymy rękodzieło

W tym miejscu puszczaamy uczniom materiał filmowy przygotowany przez wydawnictwo i rozmawiamy z uczniami o wytworach dawnych kultur. Następnie w ramach części praktycznej proponujemy warsztaty rękodzieła według indywidualnych preferencji, zasobów i możliwości finansowych. Można zrealizować którąś z poniższych propozycji:

- Pieczenie chleba, bułek, ciasteczek.
- Lepienie naczyń z gliny, plasteliny, masy solnej.
- Tworzenie biżuterii z modeliny, makaronu, guzików.
- Malowanie na drewnianych deseczkach, szklanych słoikach – wazonach.
- Szycie poduszek dla zwierzątek, na szpilki i igły, worków na buty, piórników czy saszetek zapachowych.

Komentarz wprowadzający może brzmieć tak:

- Jak zawsze mam dla Was małą niespodziankę. Będzie to film o rękodziele. Chciałabym, abyśmy nabrali energii do stworzenia własnych dzieł, tego, co będzie nam użyteczne. Oczywiście dziś prawie wszystko możemy kupić w sklepie, ale wydaje mi się, że zrobienie czegoś samemu daje ogromną satysfakcję. Nastrójmy się zatem i zobaczymy film. /Odtwarzamy materiał i rozmawiamy z uczniami o tym, co zobaczyli/.

Następnie otwieramy praktyczną sesję rękodzieła.

Zakończenie

Podsumowujemy i kończymy warsztaty w sposób podobny do zamieszczonego poniżej:

- Przygotowując dla Was te warsztaty, sama musiałam pogłębić swoją wiedzę na temat dawnych profesji. Cieszę się, że podróże Bolka i Lolka mnie do tego skłoniły. Myślę, że każda historia zawarta w tej książce jest niezwykle ciekawa i może stać się doskonałym pretekstem do weekendowych lub wakacyjnych wojaży. Zaskoczcie rodziców i zaproponujcie im nowy, może nieznany kierunek. Bądźcie ich przewodnikami, inspirujcie do nowych odkryć. Liczę, że nasze lekcje nauczyły Was doceniać pracę wytwórczą ludzkich rąk. Tworzenie rzeczy z myślą o innych ludziach zawsze pozostanie wartością i będzie godne szacunku. Pielęgnujcie ten szacunek. Dziękuję i do zobaczenia.

Program objęty kuratelą metodyka. Scenariusze zostały pozytywnie zaopiniowane przez dr Martę Rusek - literaturoznawczynię i dydaktyka literatury, wykładowczynię w Katedrze Polonistycznej Edukacji Nauczycielskiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorkę wielu publikacji, w tym poradników dla nauczycieli.

Autorka scenariuszy: Magdalena Zaporowska – teatrolog, filolog polski, edukator i nauczyciel, na co dzień uczący j. polskiego w jednej z krakowskich szkół metodą Marii Montessori. Od lat w kontakcie z dziećmi i młodzieżą, z ich potrzebami i możliwościami edukacyjnymi. Zafascynowana tym, co dzieje się na styku sztuki i edukacji.